

Pracovní list 1

Ukázka:

*Vot Přibic uš se hnali Rusi. No, tak jéšmarja, jak to **fčil** dopadne. Tak náž d'eda šel ven, podivál se a dobléh*, dobjehl do toho sklepa a c*, samá tentok, hlina, samá pleva a bledé jako s'ena. Řku: „Co se ti stálo?“ A von neřekl aňi slovo, aňi slovo. No a fčil le'ele Němci, Němci už huřikale před ňima, přet tema Rusama prič. No a von povídá: „Je zle, je zle.“ Já **pám**: „Jéžišmarjajózeje!“ No a fšechno se to dalo do pláču, d'ecka tam bele, eš'e s cizih barákú, vite, také to bel veliké sklep, von to tam **virel** v zahrad'e. No a Němci šle, le'ele vokolo nás. A fčil se ptali, esi maji do nás střelit, protože tam bil, bel křik, vite. Ale nestřelili. Přebjehle řeku a šle prič. A za chvílinku uš náž d'eda zaz dobjehl, zas mu to nedalo pokoj a povídá: „Uš je mír! Uš **só** tadi Rusi!“ Ale mír eš'ce nebe*, až d'eda, uš pré só tadi Rusi. Jézusmarja, no, tak sme vebjehle fšechne na **hulic**, no, t*, vite, Rusi nás vobjímali, **lábali** nás, no, tak mi sme se necháli.*

Úkoly:

1) Rozumíte všem nářečním slovům v ukázce? Přepište vyznačená slova do spisovné češtiny:

fčil _____

só _____

pám _____

hulic _____

virel _____

lábali _____

2) Ke kterým nářečím ukázka patří?

k českým v užším smyslu / středomoravským / východomoravským / slezským

Podle čeho to lze poznat? _____

3) Které další nářeční znaky opakující se u více různých slov ukázka obsahuje?

---

4) Co je *pleva*? Vysvětlete význam tohoto slova:

---

5) Které historické události se může ukázka týkat? _____

Podle čeho to lze poznat? _____

Ve kterém roce se tato událost odehrála? _____

6) Jaké emoce pravděpodobně mluvčí během popisované události zažívala?

Pracovní list 1

Ukázka:

Vot Příbic už se hnali Rusi. No, tak jášmarja, jak to **fčil** dopadne. Tak náž d'eda šel ven, podivál se a dobléh*, dobjehl do toho sklepa a c*, samá tentok, hlina, samá pleva a bledé jako st'ena. Řku: „Co se ti stálo?“ A von neřekl aňi slovo, aňi slovo. No a fčil leťele Němci, Němci už huťikale před ňima, přet tema Rusama prič. No a von povidá: „Je zle, je zle.“ Já **pám**: „Jéžišmarjajózeje!“ No a fšechno se to dalo do pláču, d'eka tam bele, ešče s cizih barákú, vite, také to bel veliké sklep, von to tam **virel** v zahrad'e. No a Němci šle, leťele vokolo nás. A fčil se ptali, esi maji do nás střelit, protože tam bil, bel křik, vite. Ale nestřelili. Přebjehle řeku a šle prič. A za chvílinku už náž d'eda zaz dobjehl, zas mu to nedalo pokoj a povidá: „Uš je mír! Uš **só** tadi Rusi!“ Ale mír ešče nebe*, až d'eda, uš pré só tadi Rusi. Jézusmarja, no, tak sme vebjehle fšechne na **hulic**, no, t*, vite, Rusi nás vobjímali, **lábali** nás, no, tak mi sme se necháli.

vypráví žena z Ivaně (okr. Brno-venkov), narozená r. 1897; nahráno v r. 1968
lze spustit z: vesloveh.cz/zvukovy-archiv/zmatek-pri-osvobozovani-vesnice/

1) Rozumíte všem nářečním slovům v ukázce? Přepište vyznačená slova do spisovné češtiny:

fčil ted, nyní

só jsou

pám povídám

hulic ulici

virel vyrul

lábali líbali

Některá nářeční slova vznikla ze zcela jiného základu než jejich spisovné ekvivalenty (včil × ted'), ale většina se liší jen tvarem nebo hláskovým složením (hulic × ulici a další z úkolu výše).

2) Ke kterým nářečím ukázka patří?

k českým v užším smyslu / středomoravským / východomoravským / slezským

Podle čeho to lze poznat? é místo ý (bledé, veliké, pré), ó místo ou (só)

Ukázka konkrétně patří k židlochovickému typu jižní podskupiny středomoravských nářečí. Tento nářeční typ se vyznačuje přítomností tzv. labializovaného *á* (*ǎ*), které se vyskytuje místo *á* i *ó* (*nás* → *nǎs*, *lǎbali* → *lǎbali*). Více viz cja.ujc.cas.cz/e-cja/heslo/5/69.

Mnohé nářeční jevy mohou přesahovat hranice nářečních skupin – např. protetické *v* si typicky spojujeme s nářečími v Čechách, ale tradiční je také v západní části středomoravských nářečí (např. na celém širším Brněnsku).

Více viz cja.ujc.cas.cz/e-cja/heslo/5/258.

3) Které další nářeční znaky opakující se u více různých slov ukázka obsahuje?

v před o (von, vokol), R před u (Rulíkale, Rulic), e místo i nebo y (šle, bel), krácení i (hlina, Rulíkale), dloužení á (stálo, podivál) + je většinou vyslovováno jako ǎ (samǎ, nǎs), zakončení -a v 7. pádě množného čísla (kema, Rusama)

Ani nářeční mluvčí nepoužívají nářečí vždy důsledně, takže ne všechny znaky se projeví všude, kde mohou (v ukázce se např. *í* zkrátilo jen někdy: vyskytly se podoby *víte* i *vite*).

4) Co je *pleva*? Vysvětlete význam tohoto slova:

odpad při čištění obilí (z obalu vrna v klasu)

Takovou definici lze najít ve slovníku. Co však víme o čištění obilí? Jak se to dělá/dělalo? Mluvčí z ukázky bezpochyby ještě zažila mlácení obilí cepy. Její děti už možná pracovaly s mlátičkou. A my vidáme na polích kombajny, které tuto činnost vykonávají dnes.

5) Které historické události se může ukázka týkat? osvobození Československa na konci 2. sv. války

Podle čeho to lze poznat? přijíždějí Rusové a vyhánějí Němce, oslavuje se mír

Ve kterém roce se tato událost odehrála? 1945

Přestože může osvobození působit obecně jako pozitivní událost, ne všichni to tak vnímali. Z jiných nářečních vyprávění zaznívají svědectví o tom, jak osvoboditelé často okrádali nebo znásilňovali nevinné obyvatele (např. veslovech.cz/zvukovy-archiv/vsak-je-to-pravda/).

6) Jaké emoce pravděpodobně mluvčí během popisované události zažívala?

nejistotu, neklid, smutek, nepříjemné překvapení, strach o dědečka, strach o život, na konci úlevu a možná střídavý optimismus...

Mluvčí popisuje vypjatou emoční událost, ovšem s více než 20letým odstupem, tudíž se už nedozvíme, jak přesně se v daném okamžiku cítila a co vnitřně prožívala. Někteří o nepříjemných prožitcích ani nedokážou mluvit, jiní mají tendenci negativní vzpomínky z mysli vytěsňovat. Je však důležité si prostřednictvím alespoň takto dochovaných záznamů připomínat, že mocenské konflikty mají ohromný dopad na psychiku jednotlivců.

O dalších charakteristikách krizových vyprávění se lze dočíst na veslovech.cz/o-archivu/ v sekci Témata nahrávek: starší vzpomínková vrstva.